

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Ս. ԳԼԽԱԴՐԻ ՏՕՆԻՆ ՕՐԸ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻ ԶՈՐ ԽՕՍԱԾ ՔԱՐԱԶԸ

Թ Ա Ժ Ա Գ Ի Ն Խ Ո Ր Հ Ո Ւ Ր Գ Ը

«Զբաժակ փրկութեան ընկալայ եւ զանուն Տեառն կարգացից»
ՍԱՂՄԱՍ

Այսօր, տօն երկու հարազատներուն, որոնք բաժակի մը խորհուրդովը իրենց կեանքը միացուցին իրենց վարդապետին հոգւոյն հետ, պատշաճ է, կը կարծեմ, որ Սաղմոսին այս տողը առիթ ըլլայ մեզի յիշելու նշանակութիւնը՝ զոր այդ խորհուրդը ունեցաւ, և այն գերը՝ զոր անիկա կատարեց հաւատքի իրականութեան մէջ, թէ՛ Հին Տեսնութեան և թէ՛ Նորին, այսինքն մեր քրիստոնէական կեանքին մէջ։

Զարմանալի չի կրնար ըլլալ անշուշտ որ կեանքի ամենէն սովորական՝ թէ՛ և նոյն ատեն շատ նուիրական՝ մէկ տեսարանէն, սեղանէն, առնուած իրի մը այդ անունը — բաժակ — ա՛յնքան սրտաուռ իմաստ ուր կազմած ըլլալ մարդկային հասկողունութեան մէջ, բարոյական և նոյն իսկ հոգեւոր տեսակետով։ Բաժակը այն առարկան է նախ, կամ ըսե՛նք, այն գործիքը, որով կը չափուի մեր գոյութեան համար օգտակար նկատուած պէտքի մը բաժինը, այսինքն մեզի սեպհական իրաւունքի մը մասը. և յետոյ, այն ընդունարանը՝ որ իր պարունակութեան մտածումովը նոյն իսկ մեզի խորհիլ կուտայ ոգևորիչ զօրութեան մը վրայ։ — Այդ կրկնակի իմաստներով, և այդ իմաստներուն բարձրագոյն կամ գաղափարական առումովն է որ արարեալ գործածուած է ան յաճախ Հին և Նոր Կտակարաններուն մէջ։

Այսպէս, երբ Սաղմոսեագուն ուրիշ գուրդայի մը մէջ կ'ըսէ. «Տեղասցէ Տէր ի վերայ մեղաւորաց որովայթ, հուր և ծըծումբ. այս մրիկի՛ բաժին բաժակի նոցա. և կամ «Տէր՛ բաժին ժառանգութեան իմոյ և բաժակի»։ Կամ երբ Եսայի կը կշտամբէ Երուսաղէմը իր զլխուն եկած պատիժնէրուն համար, ըսելով. «Զարթի՛ր, Երուսաղէմ, որ արբեր ի ձեռանէ Տեառն զբաժակն բարկութեան նորա, զբաժակն կործանման

և սրտմտութեան»։ Կամ երբ Սմբակում կը պուռայ Բաբելոնի երեսին, ըսելով. «Ա՛րբ և զսա, պաշարեաց զքեզ բաժակ ալոյ Տեառն», կամ երբ նոյն մարգարէն կ'ըսէ այդ քաղաքին համար թէ՛ «անիկա օսկի այն բաժակն է, որմէ Աստուած կը խմցնէ բոլոր ժողովուրդներուն, երբ կ'ուզէ ցնցել զանոնք»։ Կամ երբ մեր Փրկիչը Որոտման որդւոց կը հարցնէր թէ՛ «Կարե՞ք ըմպել զբաժակն զոր ես ըմպելոց եմ», կամ վերջին գիշերը, Գիթսեմանիի ահաբքոտութեան պահուն երբ կ'ըսէր. «Անցցէ՛ բաժակս այս յինէն»։ այս բոլոր խօսքերուն մէջ այդ բառը — բաժակ — կը նշանակէր բաժին ճակատագրի, հատուցում՝ զոր ի վարձ կամ ի պատիժ՝ յաւիտենական արդարութիւնը պիտի սահմանէր մարդու մը կամ մարդոց, իրենց գործներուն համար. ուրիշ բացատրութեամբ՝ վիճակ կամ կուշում, զոր Աստուած կը տնօրինէ մենէ իւրաքանչիւրին, մեր արժանեաց համեմատ։

Բայց Ս. Գրոց ուրիշ համարներուն մէջ, երբ զոր օրինակ Սաղմոսեագուն կ'ըսէ. «Բաժակ քո անապակ արեցոյց զիս», յիշատակաւ օրհնութեան այն բաժակին՝ զոր իւրայեւացիք կ'ըմպէին զատկական սեղանին վրայ, կամ երբ Ներսիս կ'ըսէ. «Մի՛ արբուսցես բաժակ միսիթարութեան ի վերայ հօր և մօր», անհրաժեշտով սքաւորենբու մատուցուած զինիին, որով կ'ուզէին կազդուրել զանոնք իրենց վիշտին մէջ. կամ երբ առաքեալը կ'ըսէ. «Ո՛չ կարէք ըմպել զբաժակ Աստուծոյ և զբաժակ դիւացոյ», անհրաժեշտով քրիստոնէական սիրոյ եւ հեթանոսական խնճոյքի սեղաններու զինւոյն, այս բոլոր խօսքերուն մէջ բաժակ կը նշանակէ իր պարունակութեան զօրացուցիչ ներգործութիւնը, և, փոխաբերաբար, ներշնչութիւն, երկնային բարձրութիւններէ իջած խրախոսիչ ներքին ազդե-

ցութիւնը, որ կ'ոգեւորէ մարդը՝ աւելի պայծառ հայեցողութեամբ ըմբռնելու հաւասար իր կոչումը, ըստ այնմ, աւելի խանգաւառ յարումով նուիրուելու համար անոր: Իսկ այս մեր բնաբանին մէջ, երկու իմաստները զիտելի է որ կը միանան՝ կը խառնուին իրարու հետ. ո՛չ թէ որովհետեւ մեկնիչներէն ոմանք այս և ոմանք այն իմաստով կը հասկնան բառը՝ ըստ իր տեղւոյն, այլ անոր համար մանաւանդ որ խօսքը իր ընդհանուր առումին մէջ կը մատնանշէ՝ այնպիսի ոգի մը, որ երկու իմաստներուն ներդաշնակումովը միայն կրնայ բացատրուիլ:

Այսպէս, «Զբաժակ փրկութեան ընկալաց, և զանուան Տեառն կարգացից» կը նշանակէ. Համակերպած եմ ինծի իրրեկեանքի վիճակ սահմանուած ճակատագրի բաժինիս, ուրախութեամբ կը բարձրացնեմ փրկութեան բաժակը, ու սիրով կը նուիրում Աստուծոյ անունը կարգալու, այսինքն Հաւատքի ծառայութեան գործին . . .

Հո՛ս ենք. այս տաճարին մէջ ենք, ուր բաժակ մը ամէն օր կը նուիրական կայքէն իրեն կը տանի մեր ուշադրութիւնը: Ու հո՛ս ենք, այսօր մասնաւորաբար, առ դրան այս գերեզմանին, զարգարուած այդ խորհրդանշական պատկերովը, որուն մէջ կը տեսնենք թէ երկու հարազատները հոգիի լո՛ւն խաղաղութեամբ կ'ընդունին բաժակը և ի՛նչպիսի բերկրանքով կը բարձրացնեն զայն: — Այդ պատկերը, այդ տեսարանը, պատմութիւն մըն է, պատմութիւնը հոգիներու. ու ազգարարութիւն մը՝ ուղղուած հոգիներու: Նկարիչի մը երեակայութիւնը, եւ բազական քմայքը չէ ան, այլ ներկայացում է իրողութեան մը՝ որ տեղի ունեցած է օր մը, մեր հաւատքի կեանքին նախագոյն տարիներուն մէջ, և որ տեղի կ'ունենայ անա քսան դարերէ ի վեր, ամէն անգամ որ հոգեւոր շնորհաց բաշխում մը կ'իրականանայ եկեղեցական ասպարեղի մը սեմին վրայ, ամէն անգամ որ բաժակ մը կը մատուցուի ձեռքէ մը և կ'ընդունուի սիրտէ մը, երբ ուխտ է կը կատարուի. «Կրնամ» — «Կրնամ» հարցում—պատասխանի մը արտապնդութեամբ կամ ստորագրութեամբ:

Ստույգ է թէ այդ ուխտը գրեթէ ընդհանուր է, ըրիստոնէական պարտականութեանց յանձնառութեան տեսակէտով. վասնզի ո՛վ որ իր կեանքը կը կապէ Աւետարանի գաղափարին հետ, նովին իսկ կը նուիրուի Աստուծոյ ծառայութեան գործին. բայց անորանալի է նաև թէ այդ յանձնառութիւնը և անկէ ծագած յօժարութիւնները առաւելապէս կը խօսին ու պէտք է խօսին անոնց մանաւանդ, որոնք բովանդակապէս նուիրուած են աստուածային ծառայութեան գործին: Այնպէս որ կը խորհրդէ, և իրաւունք կ'զգամ ինծի ըսելու թէ բաժակի տօնին այս օրը մե՛ր օրն է մանաւանդ, օրը հայ եկեղեցականութեան, անո՛նց որ Աստուծոյ ծառայութեան տաճարին սեմին վրայ, կամ գաւիթին մէջ, անոր նուիրական կաթողիկէին տակ կամ սրբաւրաններէն ներս կը գտնուին. ու այդ բաժակին առջև արտասանուած հարցումը՝ «Կրնամ» ըմպելը, կոչումն է ինքնին՝ միզի ուղղուած, իսկ պատասխանը՝ «Կրնամ» ըմպելը, մեր ուխտը, համոզումով և գիտակցութեամբ կատարուած: — Երկուքն ալ կատարուած և իրականացած ամէնուս համար. և ատոր համար նոյն իսկ, անոնց մասին անդադարձումը՝ հոգւով և կեանքով նորոգումի տեսակէտով, կարելի չէ նկատել անկարեւոր և անզուտ:

Երբ կ'ըսեմ «Կրնամ», չեմ ուզեր և չեմ կրնար անշուշտ իմանալ ընդունականութեան մը, հակամիտութեան մը, յօժարութեան մը կամ կամութեան մը հոգեկան այն վիճակը կամ տրամադրութիւնը, զոր գիտենք թէ ամէն մարդ իր տղայ հասակէն նոյն իսկ վիճքը ի շատէ կ'ունենայ զպէս կեանքի այս կամ այն ասպարէզը, և որ ու է արտաքին ազդեցութեան մը, կենցաղական ստիպումի մը կամ առ առաւելն ստացուած դաստիարակութեան հետեանքն է աւելի կամ նուազ աստիճանով, այլ այն ներքին լոյսը զոր մարդ յանկարծ կը տեսնէ օր մը կամ տարիներու ընթացքին, կամ ներքին այն ձայնը՝ զոր կը լսէ իր մէջ՝ տեսլական յեղաշրջումի մը միջոցաւ, իբրեկ գերագոյն ներգործութիւն, իբրեկ հրաշալի կերպով կատարուած ազգարարութիւն, որ իրեն կը մատնանշէ իտէալ մը, ու իրեն կարդալ տալով իր ներքին ճակատագիրը՝

կը հասկցնէ իրեն թէ ի՛նչ բարձր նպատակի համար ստեղծուած է ինքը: Այս է բուն կոչումը, որ մարդը կը ճանչցնէ ինքզինքին, և ատով երջանիկ կ'ընէ զայն. զի ինքնաճանաչութիւնը հոգիին ամենէն ներգաշնաւ կուած է անդորր վիճակի է, և ատո՛ր հաւամար է որ ըստմար է թէ ըթերացուած, վրիպուած կամ չլսուած կոչումը կը գուհաթափէ նկարագիրը և կ'ընդարմացնէ հոգին» — Այդ՝ կոչումը. իսկ ո՛ւրիշը. ուրիշը այն յանձնառութիւնն է, զոր բազում տեղեցեալներէն ռասկաւաւոր ընտրեալները կ'ընեն, լսելով իրենց կոչումին, և լուծեալուն ամենէն տաժանելիին ենթարկելով իրենց անձը, ուրախութեամբ, սակայն, իրրեւ քաղցրութեան մը. ու բեռներուն աւաննէն ծանրագոյնին, իրրեւ փոքրողի ու թեթեւ գործի մը:

Օ՛ այդ ուրիշը, ի՛նչպէս գործադրուած կամ կատարուած է անիկա քրիստոնէական իրականութեան մէջ: Ձեմ մտաբերե՛ր ակնարկել նոյն իսկ հոս՝ իրենց հոգեկան արժանապատւութեանը մէջ միջազանց ու խանգարուած այն անձերուն, որոնք օր մը յանկարծ պատուելով նետեցին կամ ոտնակոխեցին խորանի մը օրհնութեան ներքեւ և սրբութեան բաժակի մը առջեւ իրենց կնքած ուխտին մուրհակը: Գիտենք աւաննէն ալ թէ այդպիսիներուն օրերը ի՛նչպիսի տուայտանքներու յաջորդութիւն մը եղած է իրենց համար: Մեզի համար աւելի շահեկան է յաւելտ սրտապնդիլ է զիտե՛լ այդ ուխտին դարաւոր գործադրութիւնը հաւաւաքի և նուիրումի այն դաշտին մէջ, որ քրիստոնէական կեանքն է ինքնին, և զոր իր բոլոր կողմերուն վրայ ա՛յնքան հարապատօրէն կը ներկայացնէ եկեղեցւոյ պատմութիւնը: Ո՛չ այդ կեանքը և ոչ աւնոր յիշատակը յաջորդաբար ապագայից աւանդող տարիգրութիւնները պիտի գոյութիւն չուենային, եթէ ինքնին գոյութիւն ունեցած չըլլար այս ուխտաւորութիւնը. հանդիսարա՛ն առաքելութեանց, որոնց մէջ մարդկային տկարութիւններ աստուածային սքանչելիքներ են գործած ի նպաստ փրկութեան գաւառի:

Աւելորդ է կանգ առնել թուականներու և նոյն իսկ անուններու առջև, ամենամեծ մասանց ծանօթ ամէնուս. բայց կ'արժէ և հարկ է անհրաժեշտ, բաժակի խորհուրդին

պանծացումը հանդիսաւորող այս առիթով գիտել կամ յիշել Վէթ թէ որո՛նք էին այն մեծ սկզբունքները, որոնք, ինչպէս զսպանակները լարուած մեքենականութեան մը մէջ, կրցան տեւական և կանոնաւոր շարժման մէջ դնել, եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, ուխտի կամ ուխտագրութեան այդ միտքն ու գործը:

«Ջրածակ փրկութեան ընկալաց և զանուն Տեառն կարգացից»։ Սաղմոսին այս խօսքը, այսինքն անոր խորհուրդն է որ կը ճառագայթէ նոր Կտակարանին և ամբողջ քրիստոնէական, այսինքն եկեղեցւոյ կեանքին մէջ. Աստուծոյ բաժակն ընդունողը Աստուծոյ միայն պիտի ծառայէ. այդ ծառայութիւնը ո՛չ այլ ինչ է եթէ ոչ Աստուծոյ անուան քարոզութիւնը. իսկ այդ քարոզութիւնը պէտք է լինի զխաւարաբար Գրիստոսի մահուան պատմութիւնը, ըստ առաքելին նոյն իսկ որ կ'ըսէ. «Բանիցս անգամ... զբաժակս զայս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեցէք»։ Գրիստոսի մահուան պատմիչը պէտք է ըլլայ քրիստոնէայի հոգեւորականը իր օտքովը, իր գրիչովը, բայց մանաւանդ իր կեանքովը: Այո՛, ուրովհետեւ Գրիստոսի կրօնքին ճշմարտութիւնը Գրիստոսի մահուան խորհուրդին մէջ է որ յայտնուած է առաւելապէս. ու այնպէս է ըմբռնուած անիկա թէ՛ օտարներու կարծիքին և թէ՛ քրիստոնէական խզմըտանքին մէջ: Գործք Առաքելոցին մէջ զիծ մը կայ, որ սքանչելի կերպով կը լուսաբանէ այդ կէտը. երբ Փետտոս, Կեսարիոյ մէջ, պէտք զգաց Ագրիպպա թագաւորի և Բերենիկէի առջեւ բացատրութիւն մը տալու ամբաստանուած Պողոսի շուրջ յարուցուած խնդրոյն համար, հուովայնցիի մը կատանեան պարարիւնով ըսաւ պարզապէս. «Ամբողջ հարցք անո՛ր մէջ է որ հրեանքը Մեռած է կ'ըսեն Յիսուս անունով մարդու մը համար, որուն համար Պողոս Ձեւեռած» կ'ըսէ:

Այսօր ա՛լ այդ է արդարեւ խնդրոյն բովանդակ էութիւնը: Գոյան դարերէ ի վեր, Գրիստոսի հակառակորդները ըսին և կ'ըսեն թէ մեռած է անիկա. քրիստոնէութիւնը իր քարոզութիւններովը, իր գիրքերովը եւ մասնաւոր ամէն օր ապրուած առանձնական և համայնական կեանքերով կ'ըսէ և կը

վկայէ թէ մեռած չէ անիկա: Գրիստոսի մահուան պատմութիւնը պէտք է ընենք՝ ըսելու համար թէ չէ մեռած ան: Գրիստոսի մահուան պատմութիւնը վէպն է քրիստոնէական անմահութեան, վէպ՝ բայց ոչ առասպել, այլ պատմութիւնը գաղափարական իրողութեան մը, որմէ ծագած լոյս մը իրենց գերազանց պայծառութեանը մէջ կը ցուցնէ յաւիտենական ճշմարտութիւններ. մահուան անունին տակ ներկայացուած անմահութեան, մահուամբ կոխուած այդ մահուան պատմութիւնը բարոյականի այն մեծ դասն է, որ մարդուն սովորեցուց թէ կարելի չէ սպաննել սէրը, խողովողին յոյսը, և թէ հաւատքը այն զօրութիւնն է որ հոգեւոր կեանքի բոլոր բարձրագոյն գեղեցկութիւններով կ'ազնուականացնէ մարդը: Պատմել Գրիստոսի մահը՝ հիմն է խաչին քարոզութեան, առանց անոր անկարելի է հասկնալ Աւետարանը. ասոր համար է որ երբ քրիստոնէութեան տարածիչները կիսափայլերի ժողովուրդներուն մէջ Գրիստոս կը քարոզէին, անքան միայն կրնային տեղ բանալ անոնց սրտին մէջ, այսինքն հաւատքի բերել զանոնք, երբ կը սկսէին անոնց խօսիլ Գրիստոսի չարաբանաց, խաչի, մահուան եւ թաղման էջերէն:

Բայց պատմել Գրիստոսի մահը՝ խօսքով լոկ, չէ բաւական. պէտք է պատմել զայն հոգևով ու կեանքով մանաւանդ. պէտք է այդ մահուան ներքին զգացումէն, անոր մեր իսկ մէջ կատարուած իրազորութեմէ փորձառական ազդեանքներէն շարժին մեր շրթունքները. պէտք է գիտնալ դիմացինդ թէ այդ մահը զո՛ւն ալ մեռած ես կամ յօժար ես ամէն վայրկեան մեռնելու՝ տպաւորուելու համար քու բառերէդ: Գրիստոնէութեան ճշմարիտ գործիչները կը ցան ազդել և աւետարանական կեանք պտղաբերել իրենց շուրջը, որովհետեւ իրենց գոյութեան որ և է բախտորոշ պահուն կը ցան իրենց կեանքին բովանդակ վկայութեամբը ըսել սաղմոսողին հետ. «Ջննդութիւն եւ դանձկութիւն գտի, և զանուն Տնառն կարգացին: Հաւատքի, այսինքն քրիստոնէական ճշմարտութեան, աստուածային բարոյականի համար համոզումով յանձն առնուած ներգութիւնը, տառապանքն ու վիշ-

տը լաւագոյն եւ մեծագոյն կերպերն են Գրիստոսի մահը պատմելու, քրիստոնէութիւնը քարոզելու համար:

Մեռնիլ Գրիստոսի համար և քրիստոսով՝ գուցէ չէ այնքան դժուարին. երբ հոգեզմայլանքի ուժգին մէկ պահուն, բուռն խոյանքի յանկարծական թափով մը գլուխը կը դնէ մարդ նահատակութեան պոսակին ներքեւ. ես թոյլ կուտամ ինձ սակայն ըսել թէ յաճախ այդպիսի մահէ մը շատ աւելի մեծարժէք է մահուան գաղափարէն լուսաւորուած կեանք մը. ուզել ապրիլ՝ ամէն օր և ամէն վայրկեան գիտնալով հանդերձ թէ կրնանք մեռնիլ, և ընկրկել գերեզմանի մտածումէն, ու չտոկալ անոր խաւարէն: Շատեր մահէն չէ որ կը վախնան այլ մեռնելէն. հոս է ահա խնդրոյն ամենէն սուր կէտը. պէտք չէ երկնիլ տառապանքով երկարաձգուած՝ պիտի ըսէի ամէն օր գէպի մահ ընդ քարշ ածուած կեանքէն, երբ բարձր ու բարի նպատակի մը համար է ան: Դիտակցութեամբ ճաշակուած, ընդերկար եւ կամաւ կրուած տանջանքներուն պոսակ մահը՝ գիտենք ամէնքս ալ թէ անմահութիւնն է ինքնին: Հին միտք մըն է որ չ'իջցող գիրքի մը է ջերէն կը պատգամէ շարունակ թէ չիմացուած մահն է միայն մահ. ու գիտակցութեամբ կը դիմենք, աստուածային նպատակի մը ուղղութեան վրայ, գէպի մահ, ամէն անգամ որ Աստուծոյ անունը կարդալու, ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը քարոզելու համար յանձն կ'առնունք ներգութիւնը և անձկութիւնը:

Հոգեւորականին կեանքը՝ արիւնի զոհ մ'ըլլալ և աւելի և աւա՛լ՝ պէտք է լինի անարիւն պատարագ, այսինքն խօսուն պաշտօն. կենդանի զոհաբերութիւն անձին՝ իր բոլոր զօրութիւններով, ամբողջ հոգովն ու կեանքովը, այսինքն բանաւոր ու գործնական կերպով՝ ըլլալու համար փառաբանութիւն Աստուծոյ անունան: Պատմելով Գրիստոսի մահը լոկ խօսքով՝ յուզիչ քերթուած մը կարդալու կամ շքեղ դիցապէսերգութիւն մը արտասանելու վայելքը միայն պիտի տուած ըլլայինք մենք մեզի: Իսկ անոր խորհուրդը խառնելով մեր հոգեւոր հետ, և այդպիսի ներշնչութեամբ մը լեցուած՝ անոր մասին խօսած ատենինիս իրաւունք պիտի զգայինք մենք մեզի՝ նոյն

տառն սաղմոսերգունին հետ ըսել. «Քեզ մատուցից պատարագ և զանուն Տեառն կարգացից»:

Այսպիսի միայն եղաւ կեանքը յընթացս դարուց եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան ընտրելագոյն բանակները կազմած այն երջանիկ հոյերուն, որոնց միակ իտէալն էր Աւետարանը և քրիստոնէական ծառայութիւնը, կեանք մը՝ լեցուն անձկութեամբ և տառապանքով, բայց նոյն տառն փառաւորուած քաջութեամբ և իմաստութեամբ. մեր բնաբանին բառովը՝ «բաժակ» մը լի դառնութեամբ, բայց քաղցրացած՝ Հոգւոյն ազդեցութեամբ: Անոնց է որ քրիստոնէական կեանքը կը պարտի ամենէն աւելի իր բարգաւաճանքը, իր յաջողութիւնները եւ իր ճշմարիտ յառաջդիմութիւնը՝ աստուածային ծառայութեան նամբուն վրայ. վասնզի անոնք է մասնաւորօր, իրենց կոչումին հնազանդ, յօժարափոյթ սիրով խոնարհեցուցին իրենց պարանոցը սուրբ լուծին ներքե, ու կարող եղան վեր բարձրացած պահել իրենց կոչումին դրօշը, ըսելով. «Զբաժակ փրկութեան ընկալաց եւ զանուն Տեառն կարգացից»:

Այդ բաժակը... ա՛հ, այդ բաժակը... Մահը սուրբ է, երբ սուրբ խեղալի մը ընծայուած կեանքին զոհն է, «Պատուական է առաջի Տեառն» մահ օրրոց»։ Ղիտեցէք, սակայն, «մահ օրրոց», սուրբերուն մահը. այսինքն մահը անոնց որոնք սրբութեամբ ապրած են իրենց կեանքը. կեանքը անոնց օրրոցը սուրբ խորհուրդներով ապրած են անձկութեան՝ նեղութեան և տառապանքի օրերու մէջ, ինքզինքնին նոյն իսկ ընծայելով Աստուծոյ, իրրեւ բաժակ սրբութեան և օրհնութեան:

Բաժակի տօնին օրը, կեցած բաժակաւորու հարազատներու յիշատակին առջև, դէժ յանդիման բաժակի սա խորհրդապատկերներուն, մինչ իրենց սեղանին վրայ կը նշուէ Աստուծոյ հետ մեր միութեան խորհուրդին բաժակը, սեղանի մը վրայ, որուն ներքե կը ծածկուի, ի դիրս հանգստեան, գլուխ մը, ինքն ալ իրրեւ բաժակ սրբութեան, ամէնքս ալ նորոգենք մեր կոչումին ուխտը՝ Աստուծոյ անունին ծառայութեանը մէջ անցնելու մեր հոգեօրական կեանքը:

Ինքն՝ Հոգին Աստուծոյ, որ աղբիւրն է շնորհաց և սրբութեան, թող ընէ՛ մեր անձերը, մեր Ս. Եկեղեցւոյ սրբալան բանաստեղծներէն մէկուն մտածած այն չքնաղ պատկերին համեմատ, «Բաժակ հոգեօրական լցեալ աստուածային ուրախութեամբ»։ Թող մեր սիրտերուն մէջ բերկրի Աստուծոյ սէրը, լուսաւորելով մեր միտքը և պայծառացնելով մեր յոյսը եւ հաւատքը, եւ մեր կեանքն համբուն ընէ պատարագ կինդանի, ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեան, Հօր եւ Որդւոյ եւ Սրբոյ Հոգւոյն յաւիտեանս ամէն:

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ(*)

«Տկարն Աստուծոյ զօրագոյն է քան զմարդիկ» (Ա. Կրճ. Ա. 25)

«ԶՏկարս աթխարհիս քնքեաց Աստուած, զի յաւօք առացեզ զնգօրս» (Ա. Կրճ. Ա. 27)

«Երբ պարծիլ ինչ պարս իցի, զՏկարութեանն պարծեցայց» (Թ. Կրճ. ԺԱ. 30)

Առաքեալին այս հաւաստումները շատ անգամ ճշմարտուած են մեր պատմութեան մէջ:

Մեզի համար այլ ևս պատմականացած այս բարձունքներուն վրայ կատարուած վերջին քաջագործութիւնը գեղեցիկ ապացոյցներէն մին է ասոր:

Եւրոպացի մեծատաղանդ մատենագիրի մը, որուն երակներուն մէջ մարգարէից աբիւնը կը հոսի, իր այնքան խորաթափանց ուսումնասիրութեամբ արտադրած երկը իրաւամբ աշխարհի հետաքրքրութեան եւ զմայլանքին առարկայ դարձուց, յայտնող կատարուած հայկական սխալագործութիւնը: Անոր տարեդարձը կը տօնախմբուի այսօր այս գլուղին այդ նաւաձեւ խորանին առջև, ուր, իրենց անձկութեան խորուն, մխիթարութեան և փրկութեան ակնկալու-

Խաչվերացի տօնին առթիւ՝ խորհրդածութիւն՝ գրի առնուած ժամանակակից ազգային դիւցազնութեամբ պատմականացած թարծուքի մը վրայ: